

PRVI KONGRES SLOVENSКИH FILOLOGA

U oktobru mesecu 1929. održan je u Prahu prvi kongres slovenskih filologa.* Ideja saziva ovog kongresa nikla je veoma davno, još dugo pred svetski rat. Inicijativu za nj dala je u svoje vreme i Carska Ruska Akademija nauka u Petrogradu. Sve veći broj slavističkih katedra, naučenjaka, koji su se bavili različnim granama sve to razgranatije nauke o Slovenstvu upućivalo je slavističku misao u pravcu organizacije posla u većem stilu i na širokoj bazi. A kako se ovo dade postignuto najzgodnije kada se naučenjaci izvjesne struke sastaju na velikim međunarodnim sastancima poradi uzajamnog upoznavanja, zbog pretresa pitanja od zajedničkoga većeg interesa i izradbe programa zajedničkoga rada, to je jasno, da su kongresi postali sve veće uobičajeno sredstvo.

Međutim politički položaj Slovenstva pre Svetskog Rata, pa i sami odnosi između pojedinih slovenskih naroda nisu bili povoljni za saziv slavističkog kongresa. Rastrganost Poljaka i Južnih Slovena, surevnjivost Austro-Ugarske, koja ne bi rado gledala odlazak svojih državljana, sloven-

* Izričito naglašavanje »kongres slovenskih filologa« namjesto općenitijeg naziva »kongres slavista« tradicija je, koje su se pridržavali i priređivači ovoga kongresa, ne žacajući se, međutim, pozvati i nefilologe, slaviste u širem značenju riječi, tako m. o. i uredništvo »Narodne Starine«. Ta kolaboracija slavista filologa sa slavistima nefilozima u stvari je produženje onog okvira rada, kojega se i Jagić pridržavao sa svojim »Archiv für slawische Philologie«, način, što su ga usvojili i Jagićevi epigoni u području slavistike. Kako je urednik ovoga časopisa bio sprečen odazvati se pozivu na rečeni kongres, to je suradnik »N. S.« i pisac ovoga referata, koji je m. o. zastupao jednu rusku instituciju u Jugoslaviji, preuzeo zadaću da u »Narodnoj Starini« referira o prvom slavističkom kongresu u Prahi. Dašto, da je i održanjem ovoga kao i ostalih slovenskih naučnih kongresa kolaboracija južnoslovenskih historičara još uvijek ostalo otvoreno i akutno pitanje. Op. ur. »N. S.«

skih naučenjaka, na jedan eminentno slovenski naučni kongres u Rusiju, onda Ukrajinski problem i težnja ruske vlade da ne dopusti u Rusiji pred javnošću upotrebu maloruskog ili ukrajinskog jezika (što je već jedared i dovelo do veoma nemilih pojava na Arheološkom kongresu u Kijevu, 1899.) sve je ovo smetalo ostvarenju lepe ideje slavističkog kongresa. Prohujao je Svetski Rat, a posle njega prilike su duže vremena bile opet nepovoljne za velike međunarodne, pa i slovenske, i slavističke manifestacije. Kongres slavista na primer nije se davao zamisliti bez učešća Rusâ iz Rusije, a ovo učešće je bilo duže vremena više nego problematično.

Prvi kongres slavističkog karaktera bio je zapravo Praški kongres slovenskih etnografa i geografa 1924., posle koga je ideja kongresa slovenskih filologa brzo pokročila. Tako na proleće god. 1927. prilikom II. Bizantološkog kongresa u Beogradu, na kojem su bili prisutni Nijemci, pa je došlo do značajnih manifestacija međunarodne naučne solidarnosti, bio je održan i jedan sastanak slavista, na kojem je dogovoreno o intenzifikaciji rada oko pripremanja i saziva slavističkog kongresa.

Iste godine održani su u Varšavi II. kongres slovenskih geografa i etnografa i konferencija istoričara Istočne Evrope, iza koje je onda sledila slična konferencija i u Rigi. Uspeh svih ovih međunarodnih skupova dao je tako potstreka da se ideja slavističkog kongresa najzad ostvari, pa je konačno odlučeno da se kongres održi u Prahu oktobra 1929., i da bude vezan s proslavom stogodišnjice smrti Josipa Dobrovskog, osnivača i patrijarha slavistike. Tokom godinâ 1928. i 1929. neumorno je radio priređivački odbor u Prahu na čelu sa gg. profesorima Karlova češkog Univerziteta Dr. Matijom Murkom (predsednik), Jiržim Horakom (tajnik) i Milošem Weingartom (blagajnik). Kongresu su bili osigurani visoko pokroviteljstvo predsednika Republike Čehoslovačke gosp. Tome Masaryka, obilata potpora vlade i naučnih ustanova ČSR. i učešće naučenjaka gotovo iz celoga sveta koji se bavi slavističkim studijama. Kongresu je odmah data sadržina eminent-

no filološka (lingvistika i literatura u prvom redu, i tek uzgred etnografija i historija), onda sa naročitom praktičkom težnjom (pedagoška pitanja, organizacija zajedničkih naučnih poduzeća) te konačno, kongres je trebao da bude slavistički, ne pak slovenski, t. j. na nj su se pozivali, pa su se i odazvali naučenjaci koji se bave slavistikom bez obzira na narodnost i državljanstvo, i to iz slovenskih i neslovenskih zemalja.

Za razliku od kongresa historičara u Oslu na kojem nije bila zastupljena samo Australija, na prvom kongresu slavenskih filologa u Pragu bili su gotovo isključivo predstavnici europske nauke, i samo jedan predstavnik nauke američke (g. prof. Patrick iz U.S.A., inače ruski emigranant »naturalizovani Američanin«). Službene su delegacije došle iz svih slovenskih zemalja, iz Nemačke, Austrije, Rumunije, Grčke, Italije, Švicarske, Francuske, Velike Britanije, Skandinavskih i Baltičkih država. Iz Holandije je izostao, budući da je bio sprečen, čuveni slavista, prof. Van Wyick, dok Mađarska nije bila zvanično predstavljena, ali je ipak došao jedan privatni učesnik. Najveću je brigu zadavalo priređivačima učesće ruske, odnosno sovjetske, delegacije. Čini se, da je vlada Sovjetskog Saveza postavljala naročite zahteve pre nego što je dozvolila svojim naučenjacima da sudeluju na kongresu, ali o tome priređivači, inače veoma predusretljivi i otvoreni nisu rado davali obaveštenja, pa stoga ja i prelazim preko toga. Iz Jugoslavije bilo je prijavljeno bilo službenih delegata, bilo privatnih učesnika svega 22 osobe. Ali mi se čini da ih je bilo nešto manje. Bilo je tu i naučenjaka koji stalno borave u Čehoslovačkoj (na pr. g. dr. Jovan Kršić iz Praga i lektor, g. Rista Kovjanić iz Bratislave); no većina je došla iz Jugoslavije i to iz Ljubljane, Zagreba, Beograda, Skoplja i Koprivnice. Službenog šefa delegacije nije bilo, ali faktički je kao takav funkcionirao g. Aleksandar Belić, delegat Srpske Kraljevske Akademije Nauka. U ostalom, i drugi su delegati govorili u svečanim prilikama (napr. g. Dr. Stjepan Ivšić prilikom polaganja venca u ime jugoslovenske nauke i delegacije na grobu Dobrovskog, na groblju u Brnu).

Svečano otvaranje kongresa obavljeno je 6. oktobra u velikoj tako zvanoj »Smetaninoj dvorani Praškog društvenog doma«.

Opširno exposé predsednika, g. Murka, o istorijatu kongresa i o slavenskoj nauci uopšte, pa i o slavistici bilo je veoma zanimljivo i saslušano sa najvećom pažnjom, kao što je i vredilo i po značaju, i po sadržini, i po zaslugama samog govornika. Zanimljiva je bila paralela koju je g. Murko

vešto proveo između slovenske nauke u trenutak smrti Dobrovškoga i sada. Kakva golemo razlika, kakav ogroman napredak, »Slovenstvo nije više siromaštvo« — »Slavismus non est pauperismus« — govorio je g. Murko. Tu smo se s njime potpuno i rado slagali, gledajući (u vezi sa kongresom i ekskurzijom) na veličajne uspehe Čs. R. i specijalno sa kolosalnim slavističkim radom u Čs. na osnovi velikih sretstava i ustanova. Bilo bi tu predugo i upravo nemoćne nabrajati sve zanimljive momente i govore svečane sednice. Spomenuću samo, da su i u ime neslovenskih delegacija držali govornici više puta slovenski svoje pozdravne govore (g. Burbulescu u ime Rumuna na srpskohrvatskom, g. Linde u ime Estonaca i g. Karlgrén u ime Danaca na češkom, g. Patrick u ime Američana i g. Biržiška u ime Litvanaca na ruskom).

Onda se kongres razdelio u tri sekcije (lingvističku, literarnu i pedagošku) i više potsekcija.

Vredi naročito istaknuti razvitak i napredak slavistike i kod neslovenskih naroda. Ne samo što su u slovenskom Pragu energični nemački slavisti (prof. Gesemann, prof. Schneeweiss i drugi) pokrenuli lepi časopis »Slavische Rundschau«, nego i u Reichu se na veliko radi na slavistici i to na filologiji, i na istoriji, i na pitanjima modernog života slavenskih naroda (časopisi, instituti, katedre, seminari). Isto tako i u Švajcarskoj stvaraju se ustanove za proučavanje slovenstva (Foyer des études slaves u Ženevi, na primer), dok se u Beču nastavlja tradicija Jagića i Jirečeka. Pa i Paris, kao i London, pa najzad i neki talijanski univerziteti postaju središta veoma aktivnog slavističkog rada. Ne izostaju ni naši susedi Rumuni na istoku, ni severni narodi, kod kojih se sjajno ističu veliki slavisti Olaf Brok (Oslo) i Mikkelo (Helsingi).

Kao i uvek na kongresima broj predatih referata je bio prevelik, tako da se moralo njihovo čitanje a naročito diskusija jako reducirati, što je samo za žaljenje. Bilo je prilikom pojedinih referata zanimljivih izmena misli, ali naročito su bile plodne diskusije po celim kompleksima pitanja principijelnog značenja i povodom čisto praktičnih problema, što je bilo naročita i srećno zamišljena osobina baš ovog kongresa. Ne upuštajući se u detalje navešću samo jugoslavica sa kongresa (azbučnim redom referenata, jer nije bilo nekakvog sistema u tim saopštenjima: Anton Florovski (bivši profesor ruske istorije na sveučilištu u Odesi) govorio je (ruski) o »legendi o Čehu, Lehu i Mehu«. Nije tu bilo izneto nešto naročito novo i važno, ali su bili sređeni dosta zanimljivi podaci;

hrvatska tradicija u tome pogledu ostala je nedovoljno istaknuta. Stjepan Ivšić, profesor Zagrebačkog sveučilišta govorio je »o homonimijama u lingvističkoj geografiji srpskohrvatskog jezika«; pisac ovih redaka izneo je opsežni pregled onih pitanja koja se odnose na izučavanje rusko-jugoslavenskih odnosa, čime se referent već više godina bavi; Mihajlo Laskaris, profesor Solunskog univerziteta i službeni delegat grčke vlade u svome francuskom saopštenju referirao je o »Tomaseu prevodiocu srpskih narodnih pesama na grčki jezik« (radilo se o 14 pesama, prevedenih na Krfu i o grčko-jugoslavenskim odnosima uopšte); Mirosław Malecki (Krakow) predložio je rezultate svojih ispitivanja slovenske kolonizacije i dialektologije Istre. Referent je došao do sledećeg zaključka: Slovensku kolonizaciju Istre valja proučavati u svetlosti lingvističkih istraživanja. Dialektološka podela dobiva svoje potpuno opravdanje i objašnjenje u istorijskom razviću kolonizacije Istre. Na taj način možemo tokom deset stoleća (od VII. pa do XVII.) slediti u Istri različne struje kolonizacije, čiji rezultat čine značajne razlike dialekata u ovom kraju. Josip Matl (Graz) uzeo je možda preopsežnu, ali svakako veoma zanimljivu temu »Romantika i realizam u Jugoslavenskoj književnosti XIX. stoleća«, te je dao pregled sa te tačke gledišta književnosti Srba, Hrvata, Slovenaca i Bugara. Petar Panaitescu (Bukurešt) obavestio je slušaocce o »Slovensko-rumunjskoj književnosti u XIV—XVIII. st.« Slovensko-rumunjska književnost to je uvod ili početak rumunjske književnosti. Prve radnje ove potonje bili su prevodi slovenskih rukopisa. Aleksandar Pogodin, profesor Beogradskog univerziteta podneo je izveštaj o »bibliografiji srpsko-ruskih odnosa, kojom se on već više godina bavi, i koju je on sastavio. To je ogroman i značajan posao

kojim se za hrvatsku stranu jednako intenzivno bavi g. dr. Josip Badalić, pristav Kr. Sveučilišne Knjižnice u Zagrebu. Pošto je g. Pavle Popović, obavestio sekciju da je S. K. A. voljna izdati rad g. Pogodina, sekcija je izglasala, a kongres je prihvatio rezoluciju, predloženu od pisca ovih redaka, u kojoj se ističe značaj rada g. Pogodina i sa zadovoljstvom prima na znanje namera S. K. A. Najzad, praški naučenjak, g. Antonin Stransky govorio je o »Spomenicima srednjovekovne srpske umetnosti u narodnoj epskoj pesmi«, ukazavši na važne sa metodološke tačke gledišta mogućnosti iskorišćavanja podataka narodne pesme za istoriju likovnih umetnosti. Referat g. Petra Skoka, profesora Zagrebačkog univerziteta, o »planu lingvističkog atlasa srpskohrvatskog jezika« nije mogao da bude održan i diskutovan, jer je referent morao da izostane. U rezolucijama koje je kongres izglasao dat je napokon nacrt opširnog plana međunarodne saradnje na polju slavistike. Priredivački odbor postao je ekzekutivan odbor kongresa, koji treba da uz saradnju ostalih slavista u prvom redu velikih naučnih institucija sprovede u život primljeni na kongresu program.

Videćemo prilikom sledećeg kongresa slovenskih filologa, koji treba da se održi u Varšavi, g. 1934., da li će poći za rukom ostvarenje toliko zamašnog programa.

Po sebi se samo razumeva da je prilikom kongresa i ekskurzije u Brno i Bratislavu pokazano najveće slovensko gostoljublje i srdačnost, dok je cela organizacija izvedena majstorski te se s pravom može reći, da prvi kongres slovenskih filologa spada, van svake sumnje, u broj veoma produktivnih i uspešnih kongresa.

Dr. Aleksej Jelačić.

III. KONGRES SLOVENSKIH GEOGRAFA I ETNOGRAFA.

Treći puta sastadoše se slovenski naučenjaci, kojima su discipline pretežno geografskog i etnografskog značaja, da dadu sebi i svijetu račun o svome naučnom radu. Ovaj puta u domovini inicijatora takovih sastanaka, nažalost sad već pokojnoga Jovana Cvijića. Bolno bi se i njega doimalo, što ni ovaj puta nije bila zastupana na kongresu »oficijelna« Rusija a povrh toga što su se i Bugari apstinirali. To su uistinu dva teška, bolna fakta, ali život mora da prede preko njih i traži od svih sadašnjih kon-

gresista još jaču aktivnost, još veće nprezanje energija, da se započeti sklad naučnoga rada među slovenskim narodima i plemenima ojača i proširi te da konačno dođe do formiranja slovenske naučne velesile u svrhu nutarnje izgradnje i afirmacije prema vani. A onda bi Slovenstvo moglo izvršiti svoju historijsku misiju aktivnoga posrednika između Orijenta i Okcidenta, misiju određenu geografskim smještajem.

I ako sa velikim bolom u dušama svojih učesnika poradi izostajanja Rusije i Bu-